

حرم امام حسین (ع) چگونه ساخته شد؟

نخستین نشانه‌ی محل دفن پیکر امام حسین (ع) یک درخت سدره بود و امروز معماری باشکوه حرم این امام، یکی از پرازدحام‌ترین مکان‌های مقدس شیعیان است؛ بنایی که بارها مورد هجوم دشمنان قرار گرفت، اما امروز با نشانه‌هایی از هنر هنرمندان ایرانی، مانند یک نگین در کربلا می‌درخشد.

همشهری آنالاین: نخستین نشانه‌ی محل دفن پیکر امام حسین (ع) یک درخت سدره بود و امروز معماری باشکوه حرم این امام، یکی از پرازدحام‌ترین مکان‌های مقدس شیعیان است؛ بنایی که بارها مورد هجوم دشمنان قرار گرفت، اما امروز با نشانه‌هایی از هنر هنرمندان ایرانی، مانند یک نگین در کربلا می‌درخشد.

به گزارش ایسنا، چند روز پس از واقعه‌ی عاشورا، پیکر امام حسین (ع) در همان محلی که به شهادت رسیده بودند، توسط قبیله‌ی بنی‌اسد به خاک سپرده شد. از همان زمان برای قبر سیدالشهدا (ع) یک درخت سدره را نشانه گذاشتند تا محل دفن این بزرگوار برای زیارت شیعیان مشخص باشد.

درباره‌ی ساخت نخستین بنای آرامگاه برای امام حسین (ع) اختلاف نظر وجود دارد؛ برخی معتقدند قبیله‌ی بنی‌اسد که پیکر شهدای کربلا را دفن کردند، ساختمانی هم برای آرامگاه امام (ع) ساختند و برخی دیگر می‌گویند، نخستین آرامگاه به‌دست مختار ثقفی برای امام حسین (ع) ساخته شد.

هیچ کسی نتوانست نشانه‌ی تو را از زمین کربلا محو کند

از زمان ساخت نخستین بنا به‌عنوان آرامگاه امام حسین (ع) تا امروز، در دوره‌های مختلف، ساختمان حرم بارها مورد تجاوز دشمنان قرار گرفت. درخت سدره‌ای که نخستین نشانه‌ی قبر بود، به‌دستور هارون‌الرشید بریده شد. پس از به قدرت رسیدن مأمون عباسی و آزادی عمل نسبی شیعیان، بنای تازه‌ای ساخته شد که چند سال بعد، متوکل عباسی دستور داد آن را ویران کنند، زمینش را شخم بزنند و در آنجا کشاورزی کنند. این بنا در زمان منتصر (فرزند متوکل) دوباره بازسازی شد.

آنچه را که امروز به‌عنوان بنای اصلی آرامگاه امام حسین (ع) در کربلا وجود دارد، به دوره‌ی آل بویه متعلق می‌دانند. در آن زمان به‌دستور عضدالدوله دیلمی، ساخت بنای آرامگاه امام حسین (ع) در سال 367 هجری قمری شروع شد و چهار سال زمان برد تا کامل شود. اگرچه از آن زمان تا کنون تغییرات زیادی در تزیینات داخلی و خارجی حرم انجام شده و بارها مورد تعمیر و تغییر قرار گرفته است و یک‌بار هم به‌دلیل آتش‌سوزی خسارت‌های بسیاری به بنا وارد شد، اما ساختمان اصلی را همان بنایی می‌دانند که در آن دوره ساخته شد.

سلطان اویس، مؤسس سلسله‌ی جلاریان، از جمله کسانی بود که در بازسازی و تعمیر حرم امام حسین (ع) نقش پررنگی داشت. دو فرزند او به نام‌های سلطان حسین و سلطان احمد نیز در این بازسازی نقش داشتند.

نقش ایرانی‌ها در بازسازی حرم سیدالشهدا (ع)

پادشاه‌های صفوی نقش مهمی در افزودن تزیینات به حرم امام حسین (ع) داشتند. نادرشاه از کسانی بود که در بازسازی و تزیین بارگاه امام حسین (ع) نقش داشت. پس از آن، قاجاریان وارد کار شدند. آغامحمدخان دستور نوسازی گنبد و تذهیب آن را داد و فتحعلی‌شاه هم ویرانی‌های بنا بر اثر حمله‌ی وهابی‌ها را تعمیر کرد. در زمان ناصرالدین‌شاه هم طلاکاری گنبد تجدید شد.

همه‌ی ضریح‌های حرم امام حسین (ع) ساخته‌ی دست هنرمندان ایرانی در دوره‌های مختلف بوده است. آخرین ضریح ساخته‌شده برای این حرم نیز در ایران ساخته شد. این ضریح که با ۱۱۸ کیلوگرم طلا همراه نقره و چوب درخت ساج ساخته شده، مانند ضریح قدیمی، ولی از نظر ارتفاع کمی بلندتر است و مساحت آن حدود ۳۴ مترمربع و تعداد پنجره‌های آن ۲۰ باب است. علاوه بر این، بسیاری از تزیینات حرم از جمله آینه‌کاری‌ها هم کار دست هنرمندان ایرانی است.

برای این بنا 10 ورودی به صحن داخلی با نام‌های «القبلة»، «الرحمة»، «زینبیه»، «راس‌الحسین»، «السلطانیة»، «السدره»، «الاسلام»، «الکرامه»، «الشهدا» و «قاضی‌الحاجات» تعبیه شده، دو طرف ایوان طلا هم دو مناره‌ی بلند است.

ویژگی منحصربه‌فرد حرم امام حسین (ع) شش‌گوشه بودن ضریح است که براساس روایات گوناگون به‌دلیل وجود قبر حضرت علی‌اکبر (ع) در پایین پای ایشان، حرم این‌گونه ساخته شده است.

قربانت معماری ایرانی با معماری حرم امام حسین (ع)

حمیدرضا عظمتی - معمار و عضو هیئت علمی دانشگاه - در گفت‌وگو با خبرنگار ایسنا، درباره‌ی معماری حرم امام حسین (ع) اظهار کرد: آنچه به‌طور مشخص می‌توان درباره‌ی معماری حرم امام حسین (ع) گفت، این است که این حرم به‌شدت متأثر از معماری ایرانی ساخته شده است. به‌طور کلی، معماری حرم‌ها و بقاعی که در سطح کشور و در قلمرو ایران وجود دارد، بسیار نزدیک به معماری این‌گونه بناها در خارج از کشور است.

او ادامه داد: عصر صفویه یکی از دوره‌هایی بود که معماری در کشور ما گسترش خوبی داشت و تکنولوژی‌های پیشرفته‌تری به

این عرصه وارد شد. این موضوع در معماری ساختمان‌های مهم دولتی، آموزشی و مذهبی مشهود است. تأثیرات این تکنولوژی را می‌توان در حوزه‌ی معماری کشورهای اطراف جست‌وجو کرد. بسیاری از معماری‌های کشورهای همجوار مانند پاکستان، افغانستان و کشورهای آسیای میانه و به‌طور خاص، کشور عراق که قبور برخی ائمه (علیهم‌السلام) در آنجا قرار دارد، تحت نفوذ معماری ایرانی در دوره‌ی صفویه بودند.

سرپرست دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی درباره‌ی نزدیکی معماری این حرم با معماری‌های مشابه در ایران نیز گفت: امروز وقتی یک ایرانی به حرم امام حسین (ع) و سایر بقاع متبرکه‌ای که در کشور عراق وجود دارد، وارد می‌شود، به هیچ عنوان احساس غربت نمی‌کند، چون در معماری آن‌ها قرابت بسیار زیادی با معماری بقاع داخل ایران وجود دارد. معماری ایران صد درصد در معماری این‌گونه بناها در خارج از کشور نقش داشته است و معماران ایرانی از سال‌ها پیش به‌عنوان هنرمندان ممتاز این عرصه به کشورهای دیگر می‌رفتند و به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم در ساخته شدن شاهکارهای معماری دنیا نقش داشتند. نمونه‌ی این بحث، ساختمان تاج‌محل در کشور هند است.

عظمتی ادامه داد: حتی همین حالا هم به‌دلیل حساسیت‌های خاصی که ایرانی‌ها به امامان شیعه دارند، معماری ایرانی در ساخت و تعمیرات و تزیینات حرم مطهر امامان (ع) نقش پررنگی دارد.

نشانه‌ای برای یک شهر

او درباره‌ی ویژگی‌های معماری حرم امامان (ع) گفت: ساختمان این حرم‌ها معمولاً یک نشانه برای شهر است. این بناها همواره طوری ساخته می‌شوند که به‌عنوان یک نشانه در شهر در نظر گرفته می‌شوند. در عین حال که بسیار باشکوه هستند، تناسبات انسانی هم در آن‌ها رعایت شده است. از دیگر ویژگی‌های معماری این بناها می‌توان به محل نماز خواندن و نیایش زائران اشاره کرد که در آن‌ها وجود سقف‌های بلند نشان از نزدیکی به آسمان دارد. تزیینات متعددی که در این بناها به‌کار برده می‌شود نیز ناشی از توجهات و تعلقات ویژه و تا حدودی وجود تکنولوژی در زمینه‌ی معماری داخلی است.

این استاد دانشگاه همچنین به نقاط مشترک معماری حرم امام حسین (ع) با سایر حرم‌های دیگر از جمله حرم حضرت ابوالفضل (ع) و امام علی (ع) در کشور عراق اشاره و اضافه کرد: ویژگی مشترک این بناها این است که یک بنای بزرگ هستند که روی آن یک گنبد مستقر است. اطراف گنبد رواق‌های جانبی برای نیایش تعبیه شده و بلافاصله بعد از آن با یک حیاط مواجه می‌شویم و بعد هم دیوار بلندی که به‌نظر می‌رسد نقش حفاظتی و امنیتی در برابر هجوم دشمنانی را داشته است که در دوره‌های مختلف به قصد تخریب بنا به آن حمله می‌کردند.